

Det Rødovre vi kender: KulturMiljø-metoden i praksis

Rødovre Kommune tog sidste år det første skidt til at revurdere og kvalificere deres kulturmiljøer med udgangspunkt i KulturMiljø-metoden. Rødovre peger på en ny interesse hos danske kommuner for kulturmiljøer som et proaktivt planværkstøj i en tid med hurtige og radikale omdannelser.

Af Grethe Pontoppidan, arkitekt og Master i Arkitektonisk kulturarv, arkitekturet aps og Thomas Tram Pedersen, historiker & Master i strategisk byplanlægning, PlanScape

Kulturmiljøer repræsenterer bærende fortællinger med et stort potentiale for lokal identitet. Men hvordan oversætter man en fortælling til et forvaltningsredskab? KulturMiljø-metoden, der er udviklet af Esbjerg kommune og Vestjyske museer med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen i 2018, har vist sig at være et godt redskab til at operationalisere kulturmiljøerne.

Et afgrænset område med en synlig kernefortælling

Kulturmiljøbegrebet bruges i alle de nordiske lande, selvom definitionen er forskellig. I Danmark blev 'værdifulde kulturmiljøer' oprindeligt defineret i KIP vejledningen (Kulturmiljøet i Planlægningen), der stiller tre krav til kulturmiljøer: At der er en fortælling

om en samfundsmæssig udvikling, at fortællingen er synlig i stedets fysiske fremtræden og at kulturmiljøet har en geografisk afgrænsning. Kommunerne, der har metodefrihed, har typisk anvendt SAVE, KIP eller Landskabskaraktermetoden til at udpege kulturmiljøer. De gamle udpegninger varierer betydeligt. Der er mange, som slet ikke er beskrevet, ikke har en bærende fortælling eller ikke er entydigt afgrænsede.

Målrettet dansk planlægningspraksis i både by og land

KulturMiljø-metoden samler de gamle metoder. Den sigter på at give kommuner og lokalmuseer konkret vejledning til et fælles, tværfagligt velbegrundet forvaltningsredskab.

Et af de vigtigste elementer er nye redskaber til at afgrænse et kulturmiljø geografisk, så det afspejler en udvalgt kulturhistorisk fortælling.

Metoden skærer processen ind til benet og opstiller tre faser: Fase A er skrivebordsarbejde. Forvaltning og museum samler viden om topografi, kulturhistorie og arkitektur/planlægning og identificerer steder med synlige kulturhistoriske fortællinger. Fase B er registreringen i felten. Registreringen skal kvalificere og dokumentere de potentielle kulturhistoriske fortællinger, som er gravet frem i fase A. Fasernes følgerække understreger, at metoden fokuserer på kulturmiljøer som en primært kulturhistorisk begrundet helhed.

Redskabskassen til afgrænsninger (metodevejledningen)

KulturMiljø-metoden opdeler kulturmiljøerne i en 'kulturmiljøkerne med omgivelser' (typisk miljøer i det åbne land hvor kernen, f.eks. en landsby, har en funktionel sammenhæng med landskabet) eller et 'kulturmiljø med en tæt afgrænsning' (f.eks. bybebyggelserne hvor omgivelserne ikke har nogle særlig betydning for den bærende fortælling).

Omgivelserne indgår formelt i det værdifulde kulturmiljø. Derefter præciseres afgrænsningen for begge typer kulturmiljøer ved hjælp af seks 'redskaber': topografi, bebyggelsesstrukturer, retningslinjer i kommuneplanen, ind- og udkig, barriere- og bufferzoner. Redskaberne er ikke bare en måde at gøre en fortælling håndgribelig på, de er også en hjælp til at præcisere selve fortællingen. Skemaer og vejledning til KulturMiljø-metoden kan findes på Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside.

I Rødovre er der, selvom hele kommunen er en tæt bebygget by, udpeget både kulturmiljøer med en tæt afgræsning og kulturmiljøer med bufferzoner. I stedet for at indgå i selve kulturmiljøet er bufferzonerne indtastet i Plandata som 'kulturhistoriske bevaringsværdier' (temakode 1116). Intentionen er at give kommunen et redskab til at sikre de strukturer og landskabstræk, der betinger kulturmiljøet eller dets bærende fortælling, uden nødvendigvis at måtte underligge dem samme bestemmelser som kulturmiljøkerne. F.eks. ligger Rødovre Landsby på kanten af det tørslagne søområde Damhus Engen. Landsbyen var en række landsby, og beliggenheden er naturligvis et væsentlig karaktertræk. Landsbyen sidste gård, de åbne områder tæt på gården, vejstrukturen og kirken indgår i kulturmiljøkernen, mens blandt andet den grønne kant langs Damhus Engen er udpeget som landbymiljøets bufferzone. Uden den grønne kant ville landsbyen miste meget af sin fortælleverdi.

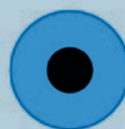
I den sidste fase C, hvor arbejdsgruppen i fællesskab præciserer og prioriterer kulturmiljøet efter faste vurderingskriterier og dets nationale, regionale og lokale betydning, bliver den endelig afgræsning af en 'kulturmiljøkerne' m/u omgivelser tegnet ind i et GIS kort (se illustrationen). Arbejdsgruppen formulerer også anbefalinger til planlægning og forvaltning af miljøet.

Den færdige kulturmiljøbeskrivelse består af et GIS kort med præcise afgræsninger og et skema, der samler alle data. Dermed har kommunerne et velstruktureret og transparent grundlag for det videre planarbejde. GIS kortet bliver den primære adgang til kulturmiljøerne på linje med andre kommuneplanstemaer.

Hvordan aktiveres kulturmiljøer?

I Rødovre Kommune bliver kort og de fulde kulturmiljøbeskrivelser lagt direkte ind i kommuneplanen. Stadsarkitekten har sikret en politisk tilslutning til at indarbejde kulturarven som et væsentligt aspekt i kommunens plan- og værdigrundlag.

Bevaringsarbejdet har fået en overskrift: *Det Rødovre vi kender*. Derudover er der afsat budget til formidling og til SAVE-registrering af alle bygninger op til i dag. Bygningsregistreringer kommer tæt på borgerne, en bred formidling er det afgørende for at aktivere kulturmiljøernes potentiale og fornemste opgave: At sikre kvalitet i det fysiske miljø gennem historisk forankring – også når der udvikles.

Eksempel på administrativ afgræsning

Kulturmiljø – miljøets bærende kulturhistoriske fortælling og den bebyggede struktur definerer et kulturmiljø, hvor kernen (den bebyggede struktur) (sort) med omgivelser (blå) udgør kulturmiljøet.

Eksempel på tæt afgræsning efter funktion og brug

Kulturmiljø – miljøets bærende kulturhistoriske fortælling og arkitektoniske bevaringsværdier er defineret ud fra funktionen, og der hører ikke (naturligt) omgivelser til. Kerne (antageligt, den bebyggede struktur) udgør således kulturmiljøet, der er tæt afgrænset omkring kernen.

Eksempel på et samlet kulturmiljø der rummer to kerner med to forskellige fortællinger, og hermed også med to afgræsningsprincipper.

Om landsbyen vælges en administrativ afgræsning med ejerlav – og omkring stationsbyen en tæt afgræsning omkring kernen, stationsbyens infrastruktur og bebyggelsesstruktur.